

200 jaar Synagoge

Op 1 maart was het twee eeuwen geleden dat de synagoge aan de Sacramentsstraat werd ingewijd. In mei zal de 'stichting behoud voormalige synagoge' met de Joodse gemeente stil staan bij dit heuglijke feit. Deze herdenking zal een heel ander karakter hebben dan de vieringen in 1905 en 1930.

Sfeerimpressie van de herdenking van het 200-jarig bestaan van de Leeuwarder Synagoge op 22 mei 2005

In 1670 is voor de eerste maal sprake van de aanwezigheid een joodse gemeenschap in Leeuwarden. Een halve eeuw later is er al een sjoeltje in gebruik, die waarschijnlijk in een achterhuis in de buurt van de Voorstreek was gevestigd. Omstreeks 1745 worden twee huizen aan de Sacramentsstraat ingericht tot synagoge. Ondanks verbouwingen is het gebouw na enkele decennia weer te klein geworden voor de sterk groeiende gemeente. Het lukt om nog enkele naast gelegen huizen aan te kopen en er wordt gekozen voor totale nieuwbouw op de plaats van de oude synagoge. Het nieuwe door Gerrit van der Wielen ontworpen gebouw, dat in

1805 gereed komt, herinnert met zijn fronton en koepeltoren enigszins aan de 17e eeuwse Grote Sjoel in Amsterdam. De synagoge, die ruimte bood aan bijna driehonderd mannen beneden en 200 vrouwen boven, moest in 1865 worden uitgebreid. Toen verdween ook de koepeltoren en kreeg de synagoge het huidige uiterlijk.

Van de viering van het 50-jarig en het 75-jarig bestaan weten we niet veel, maar het eeuwfeest in 1905 werd groots opgezet 'om het feest van het Heiligdom zoo schitterend mogelijk te vieren'. In aanwezigheid van een aantal hoogwaardigheidsbekleders werd een prachtig nieuw voorhangkleed gepresenteerd in de gerestaureerde en versierde synagoge. Opperrabijn Rudelsheim vertelde over de 100-jarige geschiedenis van de gemeente en besloot 'met de bede tot den Allerhoogste, dat de tweede eeuw nog heerlijker, nog schitterender zou zijn.' Op het hoogtepunt, enkele jaren daarvoor, bestond de gemeente uit 1400 zielen en werd er zelfs een hulpsynagoge en cultureel centrum in de Speelmansstraat ingericht.

In 1935 werd het 125-jarig bestaan van de synagoge gevierd. De ochtenddienst op zaterdag 1 maart begon een uur vroeger dan gebruikelijk. Onder koorzang werden drie wetsrollen uit de Heilige Arke gehaald en naar de Biema gedragen, waarna er uit de thora werd voorgelezen. Opperrabijn Dasberg hield vanaf de kansel een rede, waarin hij refereerde aan het krimpen van de orthodox-joodse gemeenschap in Leeuwarden: '...iets hebben we over, dat we behouden als het eenige kleed. Dat is onze sjoel. Die beschermt ons en verwarmt ons als het nacht is in en om ons. Gaven we haar prijs, de vrijheid zou te duur zijn.' Zo'n tachtig kinderen bezochten op zondagochtend een feest in Hotel Klein aan de Langemarktstraat, terwijl voor de ouderen die avond in Zalen Schaaf een feestelijke bijeenkomst werd georganiseerd met medewerking van de Joodsche Damesgymnastiekvereniging en de Joodsche toneelvereniging 'Leeuwarder Vriendenclub'. Tijdens de herdenking werd ook stil gestaan bij de 'vernietiging' van synagogen in Sovjet-Rusland en 'hoe in Duitschland synagogen worden bezoedeld en besmeurd'. De voorzitter van de kerkeraad constateerde: 'Hier kan gelukkig zooiets niet gebeuren'.

'Zooiets' gebeurde dus wel in de in de periode 1940-1945! Na de oorlog werd de sjoel door de weinigen die waren overgebleven als te groot ervaren. Bij de sobere herdenking van het 150-jarig bestaan in 1955 telde Leeuwarden nog 81 Joodse inwoners. De inventaris is in 1964/'65 overgebracht naar Israël. In 1978 werd de synagoge onder leiding van Abe Bonnema tot cultureel centrum verbouwd. Nu is er een dansschool gevestigd. In 1980 werden enkele woonhuizen aan de Slotmakersstraat ingericht als nieuwe synagoge voor heel Friesland.

- [Klik hier voor het verslag van de viering 200 jaar Leeuwarder Synagoge in Kfar Batya, Israel](#)
- [Klik hier voor de tekst van de lezing, op 22 mei 2005 in de Leeuwarder Synagoge gehouden door Chaïm Caran](#)
- [Klik hier voor een artikel van Chaïm Caran \(in PDF-formaat\) in het zomernummer van 2005 van het Engelstalige Amit Magazine \(p. 28-31\) over de Leeuwarder Synagoge in Kfar Batya](#)

- [Klik hier voor het artikel Bi-Centenary of the Leeuwarden Synagoge Sunday 22nd May 2005 van Crispin Rogers in Montreal Forum, een kwartaaluitgave van de Jewish Genealogical Society of Montreal](#)
- [Bezoek ook de website van het Genootschap Nederland-Israël, afd. Leeuwarden](#)
- [Klik hier voor de onderzoeksresultaten van Lucas Bruijn: *'De mens is geboren om te leven en hij leeft om te sterven'. Aantekeningen betreffende de eerste Joodse begraafplaats te Leeuwarden.*](#)

Deze aantekeningen dienden als basis voor het artikel *'De mens is geboren om te leven en hij leeft om te sterven'. De eerste Leeuwarder Joodse begraafplaats werd 350 jaar geleden in gebruik genomen* dat na een redactionele bewerking in beknopte vorm in september 2020 is gepubliceerd in het historisch tijdschrift voor Leeuwarden en omgeving *Leopardia nr. 63*.